

Razglednica koju je početkom 20. st. izdao Tomo Barac, brat Frana Barca, koji je za motive uzeo obiteljsku kuću, vinograd i mjesnu crkvu

Dr. sc. IVICA ZVONAR
Odsjek za povijesne znanosti H A Z U

ŠEMOVCI: DVIJE CRTICE ZA POVIJEST MJESTA

Šemovci su naselje u općini Virje u Koprivničko - križevačkoj županiji. Smješteni su na sjeveroistočnim padinama Bilogore u Podravini, na cesti koja iz Bjelovara vodi jednim krajem prema Koprivnici i Prekodravlju, a drugim prema Đurđevcu i Virovitici. Zato Šemovci predstavljaju važno raskrižje na tzv. Podravskoj magistrali. Izvorno se naselje do konca 19., odnosno početka 20. stoljeća zvalo Šemovec, ali je radi Šemovca kod Varaždina službeno dobilo naziv Šemovci, jer je to tražio zakon Hrvatskog sabora o nazivu mjesta u Hrvatskoj i Slavoniji. Prvi spomen Šemovca može se datirati, prema trenutnim spoznajama, u razdoblje razvijenog srednjeg vijeka. Naselje je kroz povijest pripadalo u dio posjeda koji je često mijenjao vladare (od bana Mikca, kralja Žigmunda, grofova Celjskih, bana Matka Talovca, obitelji Ernušt i Petra Keglevića, do kralja Ferdinanda I. i naposljetku uprave Vojne krajine). Prošlost Šemovca nije sustavno istražena, ali mjestimično se u historiografskoj literaturi zgodimice u raznim kontekstima spominju podaci vezani za to naselje i stanovnike u razdoblju od srednjeg vijeka do danas. Stoga u ovom radu donosim kratku informaciju ponajprije o monografskim publikacijama, koje sam zasada uspio prikupiti, a koje spominju prostor i stanovnike Šemovca kroz povijest. Tek usputno spominjem nekoliko naslova serijskih publikacija. Također, osvrćem se u osnovnim crtama i na djelovanje nekadašnjeg žitelja Šemovca, istaknutog svećenika, sveučilišnog profesora, teologa i političara mons. dr. Frana Barca.

Kratki pregled monografske literature u kojoj se spominju Šemovci

Šemovci su značajem i opsegom 'malo mjesto', pa slijedom toga i nemaju monografiju koja bi cjelovito prikazala njihovu prošlost. U hrvatskoj povijesti su, poput niza sličnih naselja, ostali zabilježeni tek kratkim spomenom na marginama u studijama profesionalnih historičara. Nešto više podataka donose djela koja su najčešće kronike i publicistički pokušaji kratkog pregleda prošlosti podravskog kraja. Dobar dio tih publikacija ne zadovoljava standarde suvremene historiografije, a njihovi autori su entuzijasti i povjesničari - amateri, koji stilom i pristupom pokazuju da ne rade prema kriterijima i metodama povijesne znanosti. U djelima toga tipa ponajprije nedostaje odgovarajući znanstveni aparat (npr. uređene bilješke i citati, kazala, razrađeni kritički i analitički postupak u vrednovanju građe i zbivanja, nedovoljno poznavanje arhivskog gradiva i sekundarne literature, selektivni pristup materiji i dr.). To ne znači da trud autora u prikupljanju podataka, kao i njihovu ljubav prema rodnoj Podravini, treba odbaciti i zanemariti, ali tumačenja i informacije koji oni donose treba vrlo oprezno koristiti.

Nekoliko autora je u raznim prigodama u svojim djelima obradilo događaje vezane uz povijest Šemovca, te spomenulo osobe vezane uz ovaj prostor. Godine 1887. je nešto srebrnih "celtičkih novaca" našao seljak Josip Pavec "u svom vinogradu na briegu Kostanju, koj se diže južno od Gjurgjevca blizu Šemovca".¹ Riječ je zapravo o otkriću oko 400 te-

trdrahmi barbarsko-keltskog novca, koji je u znanstvenoj literature dobio ime "Đurđevački tip" hrvatske grupe. O tome je u nekoliko navrata poznati numizmatičar Ivan Mirnik stručno i znanstveno pisao.² U okviru monografske serije *Grada za povijest školstva Kraljevina Hrvatske i Slavonije : od najstarijih vremena do danas* je Antun Cuvaj "pribrao i uređio" korisne podatke o razvoju školstva na hrvatskom prostoru, a u sklopu toga je donio i nekoliko podataka važnih za povijest školstva Virju, te podatak o osnutku škole u Šemovcima 1824. godine.³ Ivan Gmajner, političar koji je aktivno djelovao u Jugoslavenskom odбору u vrijeme Prvog svjetskog rata, u svojoj knjižici *Savremeni hrvatski pokret za narodno ujedinjenje u domovini*, spomenuo je da su početkom 1918. svojim potpisom "152 žene i djevojke" iz Šemovca podržale Svibanjsku deklaraciju i izjavu Starčevićeve stranke prava temeljenu na "narodnom načelu" i "hrvatskom državnom pravu" u cilju ujedinjenja svih zemalja Austro-Ugarske Monarhije u kojima žive Slovenci, Hrvati i Srbi u samostalno državno tijelo pod žezlom Habsburško-lorenske dinastije.⁴ Povjesničar Aleksander Buczynski je u knjizi *Gradovi Vojne krajine* spomenuo Šemovce kao naselje smješteno na važnom prometnom čvorištu Zagreb-Bjelovar-Koprivnica.⁵ U novije vrijeme o Šemovcima je pisao i nekadašnji župnik župe Virje Gustav Kuzmić. On je u knjizi *Spomenica župe Virje*, koja predstavlja kroniku župe u 20. stoljeću, ukratko spomenuo i Šemovce, zato što spadaju u virovsku župu. U toj svojevrsnoj kronici posebnu vrijednost imaju kratke i javnosti gotovo nepoznate biografije četiri svećenika (Fran Barac, Gašpar Habek, Josip Selak i Juraj Vrabec) rodnom iz Šemovca, te popis smrtno stradalih Šemovčana u Drugom svjetskom ratu.⁶

Važan doprinos poznavanju povijesti podravskog kraja, kako po opsegu tako i po sadržaju, zabilježen je u djelima koja su napisali ljudi podrijetlom iz Podravine. Povjesničar i političar Rudolf Horvat je u djelu *Hrvatska Podravina* spomenuo postojanje utvrde u Šemovcima.⁷ Na temelju podataka iz kanonskih vizitacija Komarničkog arhidakonata, Horvat je pružio niz zanimljivih informacija o položaju, gradnji i interijeru kapele sv. Križa u Šemovcima tijekom 18. i početkom 19. stoljeća.⁸ Mons. dr. Juraj Magjerec, dugogodišnji rektor Hrvatskog Papinskog zavoda sv. Jeronima u Rimu je u knjizi *Majka Božja Molvarska* donio podatak da su isusovci 1770. održali misije u Podravini, a među mnogim mjestima posjetili su i Šemovce.⁹ Paškal Cvekan, franjevački kroničar i povjesničar, obradio je ukratko povijest Šemovca u svojim djelima o Virju¹⁰ i Đurđevcu.¹¹ Njegovi radovi predstavljaju trenutno najopširniji pregled prošlosti mjesta, a posebice su važni za bolje poznavanje crkvene povijesti. No, valja upozoriti da mnoge iznesene podatke treba još kritički provjeriti, istražiti i nadopuniti. Povjesničar i geograf Dragutin Feletar je u knjizi *Podravina : općine Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg*, također, tek usputno spomenuo i Šemovce.¹² Martin Matišin i Ivan Pikivača iz Zavičajnog muzeja u Virju su u svojevrsnoj formi brošure kratkim prikazom povijesti virovskoga kraja obuhvatili u nekoliko rečenica i Šemovce.¹³ Sveučilišna profesorica i vrsna povjesničarka Mira Kolar u knjizi o životu i djelu Ferde Rusana donosi na temelju arhivske građe niz novih i korisnih informacija o Šemovcima i Podravini od 1842. do 1875. Naime, Rusan je tada boravio i aktivno djelovao u Šemovcima i Virju, pa je mogao izbliza pratiti razvoj mjesta i društva.¹⁴ Povijest školstva u Šemovcima je u svojim knjigama, *Povijest virovskoga školstva*¹⁵ i *Zgrade i objekti virovskoga školstva*¹⁶, na temelju podataka iz školske spomenice kroničarski i dosada najopširnije obradio ravnatelj mjesne škole Dražen Podravec. Šteta što autor nije korišteno arhivsko gradivo u većoj mjeri i znanstveno utemeljenije obradio. Već nekoliko godina Ivica Zvonar istražuje život i djelovanje svećenika, sveučilišnog profesora, teologa i političara mons. dr. Frana Barca, koji je rođen

u Šemovcima, gdje je proveo dio djetinjstva. O raznim segmentima Barčeva rada objavio je nekoliko znanstvenih i stručnih radova¹⁷, te na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu obranio 2005. doktorsku disertaciju.¹⁸

Pored djela koja obrađuju povijest naselja ili tek pojedine događaje i osobe iz prošlosti, dragocjene su knjige koje donose demografske podatke o stanovništvu Šemovca u razdoblju od druge polovine 19. st. pa sve do danas. U tom kontekstu svakako treba upozoriti na *Miestopisni rječnik Kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije*, koji navodi da Šemovci 1866. imaju 1.005 stanovnika i 74 kućanstava.¹⁹ Vrlo pregledan prikaz broja stanovnika prema popisu od 1857. do 1971. donio je Mirko Korenčić.²⁰ U monografskoj seriji *Narodnosni i vjerski sastav stanovništva Hrvatske: 1880-1991 : po naseljima* dan je prikaz narodnosnog i vjerskog sastava stanovništva naselja Šemovci od 1880. do 1991. godine.²¹ Najnoviji podaci o strukturi stanovništva, gospodarskoj osnovi i geografsko-prometnom položaju Šemovca u osnovnim crtama su prezentirani u *Leksikonu naselja Hrvatske* iz 2004. godine.²²

Na kraju ovog kratkog pregleda držim da je korisno spomenuti i nekoliko djela koja posredno spominju širi prostor Šemovca, iako izrijekom o samom naselju ne govore. Riječ je prije svega o vrlo kvalitetnoj studiji Milana Kruheka, *Krajiške utvrde i obrana hrvatskog kraljevstva tijekom 16. stoljeća*²³. Također, korisno je u tom kontekstu pogledati gotovo nezaobilazno djelo, *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV i XVI stoljeću*, Josipa Adamčeka i Ivana Kampuša²⁴, kao i Adamčekovo djelo *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV do kraja XVII stoljeća*²⁵, te knjigu *Koprivnica u srednjem vijeku* istaknute povjesničarke Nade Klaić²⁶. Na kraju, svako ozbiljnije istraživanje prošlosti Šemovca i Podravine treba uzeti u obzir temeljne isprave za hrvatsku povijest objavljene u *Diplomatičkom zborniku Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, koji od 1904. godine izdaje Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu.²⁷

Premda pregled serijskih publikacija koje tematiziraju prostor u kojem su smješteni Šemovci nije predmet ovoga poglavlja i rada, smatram da ipak bar informativno valja na ovom mjestu upozoriti na novine koje su izlazile u Virju (*Podravac / Hrvatske novine, Podravski glasnik, Rusanova zvijezda, Naš list / Podravac, Svjetlost, Općinska istina, Podravac, Podravski zvonici*). Nekoliko informacija o nalazima starog novca donosi koncem 19. st. *Viestnik Hrvatskoga arheološkoga društva. Podravski zbornik*, svojevrsna 'podravska enciklopedija', već više od tri desetljeća pruža pregršt "crtica" za upoznavanje povijesti Đurđevca i Virja, s kojima su Šemovci usko povezani. Zanimljive podatke o povijesti Šemovca može se pronaći u pet zbornika *Virje na razmeđu stoljeća*. U novije vrijeme podravskim prostorom se iz raznih rakursa bavi časopis za multidisciplinarna istraživanja *Podravina*.

Navedene knjige i časopisi pružaju niz korisnih informacija i bibliografskih navoda, te upućuju na arhivske izvore i studije za daljnje istraživanje. Naravno, svjestan sam da pored ovdje spomenutih djela postoji i mnogo drugih priloga u raznim knjigama i časopisima koji u određenoj mjeri tematiziraju prostor đurđevačke Podravine, a time onda "dotiču" i Šemovce. Nije cilj ovoga priloga izrada potpune bibliografije o Šemovcima, već je to ponajprije tek mali spomen na djela koja sam tijekom svojih dosadašnjih istraživanja u nekoj mjeri rabio, a smatram da su korisna znanstvenicima i zainteresiranom čitateljstvu za daljnje samostalno istraživanje problematike ovoga područja.

Fran Barac i Šemovci

Jedan od najpoznatijih žitelja Šemovca je mons. dr. Fran Barac, koji je rođen 26. kolovoza 1872. godine u relativno imućnoj obitelji. Njegovi roditelji posjedovali su relativno veliki zemljišni posjed, trgovinu i gostionicu s prenoćištem u Šemovcima, koji su u to vrijeme bili važna postaja na raskrižju puteva na podravskom dijelu Vojne krajine. Samo prezime Barac nije karakteristično za taj kraj, već ono potječe starinom iz sela Baraca kod Grižana u Vinodolu, a najvjerojatnije su Barčevi preci zbog posla početkom 19. stoljeća doselili u Podravinu. Opću pučku školu Fran Barac je pohađao u rodnom mjestu od 1878. do 1881., te u Virju tijekom školske godine 1881./1882. Potom je nastavio školovanje u Požegi i Zagrebu, gdje je 1890. maturirao. Bogosloviju u Zagrebu je završio 1894., i tada je zaređen za svećenika. Početkom 1895. postao je gimnazijski kateheta i prefekt kolegija u Požegi, gdje je ostavio zapažen trag na odgojno-obrazovnom polju. U razdoblju od 1900. do 1904. godine Barac je preko praznika odlazio na studijsko usavršavanje na sveučilište u Fribourgu i Louvainu. Na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu je 1902. bio promoviran u zvanje doktora teologije, a 1907. godine habilitirao je radnjom *O modernoj katoličkoj apologetici*, koja je izazvala žestoku višegodišnju polemiku o pitanju modernizma na hrvatskom prostoru. Krajem 1909. je Barac otišao iz Požege u Zagreb, gdje je u razdoblju od 1909. do 1911. bio kateheta gornjogradske gimnazije i privatni docent na Bogoslovnom fakultetu. Na Fakultetu je od 1913. djelovao kao redovni profesor apologetike i opće dogmatike, a dva puta (1913./1914. i 1922./1923.) je obnašao dužnost dekana. Tijekom školske godine 1915./1916. bio je rektor Zagrebačkog sveučilišta. Zbog svojih političkih aktivnosti i stavova je dr. Barac bio sputavan u napredovanju, pa je 1924. čak nasilno umirovljen, ali se već slijedeće godine ponovno vratio na Fakultet. Radi doprinosa u radu za Katoličku crkvu, posebice u pripremanju dijecezanske sinode 1925., ali i kao svojevrsni protest radi nasilnog umirovljenja, nadbiskup Antun Bauer je Barca 30. studenog 1925. imenovao kanonikom Prvostolnog kaptola zagrebačkog. Osobito važnu ulogu je Barac imao u osnivanju Hrvatske bogoslovske akademije, u kojoj je od 1923. do 1935. godine obnašao službu potpredsjednika, a nakon smrti don Frane Bulića izabran je za predsjednika. Rad Akademije je organizacijski i financijski snažno pomagao. Zbog zasluga u izgradnji Nadbiskupskog dječakčkog sjemeništa na Šalati, te vršenja rektorske službe u sjemeništu papa Pio XI. imenovao ga je 1929. svojim kućnim prelatom. U političkom životu je Barac djelovao kao sljedbenik Starčevićeve stranke prava, a njegova djelatnost je bila osobito važna tijekom Prvog svjetskog rata, jer je održavao vezu između predstavnika političkih stranaka u zemlji i političara u emigraciji. Sudjelovao je u radu Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba u Zagrebu 1918., a na Mirovnoj konferenciji u Parizu 1919. bio je pročelnik "Sekcije za domaću štampu" Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca. U radu Privremenog narodnog predstavništva u grupi Narodnog kluba je sudjelovao kao pripadnik Hrvatske zajednice. Godine 1926. postaje potpredsjednik Hrvatske federalističke seljačke stranke. U svojem političkom djelovanju polazio je od ideje hrvatskog državnog prava, ali je s približavanjem završetka Prvog svjetskog rata sve aktivnije zagovarao ideju stvaranja jugoslavenske države. Kada je kroz nekoliko početnih godina života nove države jasno uvidio nepravdu koja se nanosi Hrvatima i drugim nesrpskim narodima, Barac je u svojim kritički intoniranim istupima i novinskim člancima jasno iskazivao nezadovoljstvo državnim ustrojstvom, teškim teretima i neznatnim pravima hrvatskog naroda, ali i svih drugih obespravljenih u Kraljevstvu / Kraljevini SHS. Članke o političkim prilikama je objavljivao *Obzoru*, *Novom dobu*, *Srijemu*, *Hrvatu*, *Hrvatskoj slozi* i *Graničaru*. Napisao je dva srednjoš-

kolska udžbenika iz liturgike i dogmatike, te je objavio više stručnih radova. Surađivao u časopisu *Kršćanska škola*, te u *Katoličkom listu* i *Bogoslovskoj smotri* kojima je bio urednik. Barčeve rasprave, a osobito habilitacijska studija, unijele su živost u razvoj hrvatske filozofske misli unutar neoskolastičkog pokreta krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Zbog iscrpljenosti tijekom obavljanja profesorske službe na fakultetu i kanoničke službe u katedrali i ordinarijatu, te dugogodišnjeg političkog djelovanja i bolesti, Barac je početkom 1938. godine umirovljen. Nakon toga se povukao iz javnog života, te je u miru nastavio raditi kod kuće. Umro je 20. rujna 1940. u kuriji na Kaptolu 10 u Zagrebu, a pokopan je 23. rujna na Mirogoju. Sprovodu je prisustvovalo mnoštvo ljudi, a ugledni govornici na pogrebu su isticali Barčev znanstveni i politički rad, te njegovu brigu za sudbinu hrvatskog naroda.

Fran Barac je tijekom života mnogima pomagao na razne načine. Svojim priložima i aktivnim sudjelovanjem nastojao je pomoći razne dobrotvorne akcije, te popularizirati znanstveni rad i javna predavanja. U njegovoj ostavštini sačuvane su razne preporuke i molbe iz kojih se vidi da je osobno slao potrebitima (pojedincima i udrugama) financijsku pomoć ili pak prosvjedovao da se ispravi nepravda. I nakon umirovljenja je unatoč ozbiljnim zdravstvenim poteškoćama, koliko je mogao, nastojao pomoći ljudima u potrebi. Usljed jakog potresa koji je 27. ožujka 1938. pogodio Podravinu, znatne je štete, pored privatnih objekata i škole, pretrpjela kapela sv. Križa u Šemovcima. Tada je mjesni crkveni odbor poslao mons. dr. Barcu molbu da im kao rođeni Šemovčan i nekadašnji sumještani pomogne pri popravku crkve. On se rado odazvao molbi, pa je 1. listopada 1938. uputio dar od 5.000 dinara na župni ured u Virju. Uz novčanu pomoć poslao je i pismo naslovljeno na crkvenog odbornika Matu Vlahovića upućeno crkvenom odboru u Šemovcima. To pismo, koje donosim u nastavku rada, predstavlja lijepo svjedočanstvo koja otkriva njegov doživljaj i sjećanje na rodno mjesto u kojem je proživio prve godine života.

*Pismo mons. dr. Frana Barca*²⁸

Hvaljen Isus i Marija !

*Vrlo poštovani gospodin
Mato Vlahović
crkveni odbornik*

Šemovci p. Virje

Danas sam poštan. uputnicom poslao D 5000 (pet hiljada) za našu lijepu crkvu Sv. Križa, koja je potresom postradala, na župski i dekanatski ured u Virju, kako je to propisano kad se radi o popravku crkve u kojoj župi.

Time sam izdovoljio Vašoj – Crkvenoga Odbora u Šemovcima – molbi, ali i svojoj želji, koju sam bio već izjavio preč. g. žkn i dekanu Martinu Kovačeviću, kad sam se bio malo iza potresa s njim sastao u Zagrebu, mnogo prije Vašega pisma.

Vazda su mi mile uspomene na lijepe Šemovce i na mnoge vrijedne i čestite porodice, među kojima ste od potpisanih na molbi i Vi i ostali potpisani poštteni i za Božju kuću zauzeti muževi. Hvala Vam, što se brinete za čast i slavu Onoga Velikoga Gospodara Neba i

Zemlje, koji daje suncu da Vam grije polja, koji određuje kišu da Vam zalijeva njive, koji čini da vam rodi brijeg i dol. Jest, On dopušta i vatru i tuču i potres – ali u Providnosti Svojoj određuje da nam i ta nesreća, kao i bol i stradanje – postanu na duhovnu korist, na spasenje duši našoj: Kad se onda brinemo za opće dobro našega sela i za veću slavu Božju, a u sebi da nesreću propatimo za oprostjenje grijeha naših. U takvom času postajemo nekako malo nalik na Božanskoga Spasitelja, koji je nevin i nedužan uzeo na sebe križ i dao se raspeti za nas, da zadovolji Božjoj pravdi za sve grijeha naše. Tu misao predočuje nam naša mila crkvice Sv. Križa u Šemovcima.

Kadgod čitam sv. misu pred oltarom Sv. Križa mislim i na Vas i molim i za Vas, uže zemljake i sumještane po rođenju. Prosim Vas da i Vi molite za mene i za žive i pokojne članove, nekadašnjih suseljana Vaših.

*Mnogo Vas pozdravalja i poštiva
odani Vam*

Dr Fran Barac

Zagreb 1. listopada 1938.

Danas u Šemovcima nema više nikoga s prezimenom Barac, jer je između dva svjetska rata obitelj Barac prodala svoju imovinu i odselila. No, u Šemovcima još postoji klijet i vinograd koje je nekad posjedovala obitelj Barac, a sada se nalaze u vlasništvu obitelji Kopas-Kristić. Na svetkovinu Krista Kralja, 25. studenog 2001. godine, u Šemovcima je na počast svećenika dr. Ivana Goluba postavljena na pročelju kapele sv. Križa spomen-ploča dr. Franu Barcu. Postavljanje spomen-ploče ostvario je uz pomoć mnogih dobročinitelja sakristan i crkveni odbornik gospodin Vlado Kopas s obitelji. Time su se žitelji Šemovca dostojno prisjetili i obilježili više od šest desetljeća od smrti svojeg nekadašnjeg sumještana.²⁹

Zaključak

Šemovci su naselje u općini Virje u Koprivničko-križevačkoj županiji. Smješteni su na sjeveroistočnim padinama Bilogore u Podravini, na cesti koja iz Bjelovara vodi jednim krakom prema Koprivnici i Prekodravlju, a drugim prema Đurđevcu i Virovitici. Prošlost Šemovca nije sustavno istražena, ali mjestimično se u historiografskoj literaturi zgodimice u raznim kontekstima spominju podaci vezani za to naselje i stanovnike u razdoblju od srednjeg vijeka do danas. Stoga u ovom radu donosim kratku informaciju o publikacijama, koje sam zasada uspio prikupiti, a koje spominju prostor i stanovnike Šemovca kroz povijest. Također, osvrćem se u osnovnim crtama i na djelovanje nekadašnjeg žitelja Šemovca, istaknutog svećenika, sveučilišnog profesora, teologa i političara mons. dr. Frana Barca.

Bilješke:

- 1 Usp. "Odkriće srebr. celtičkih novaca kod Gjurgjevca", *Viestnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, XI(1887) br. 3, 93.-94. O tom nalazu pisao je i Josip BRUNŠMID, "Njekoliko našašća novca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji", *Viestnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, I(1895), 96.-119.
- 2 Usp. Ivan MIRNIK, *Coin Hoards in Yugoslavia, British Archaeological Reports, International Series*, 95(1981), 60 (43). Tu se navodi i opširnija literatura o ovom nalazu. Također, usp. Zdenka DUKAT & Ivan MIRNIK, "Nacrtno numizmatičke topografije Podravine", *Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja*, IV(2005) br. 8, 121.-146.
- 3 Usp. *Građa za povijest školstva Kraljevina Hrvatske i Slavonije : od najstarijih vremena do danas, Knj. 2.: Od godine 1780. do 2. ožujka 1835.*, Zagreb 1910., 252.
- 4 Usp. Ivan GMAJNER, *Savremeni hrvatski pokret za narodno ujedinjenje u domovini*, Washington 1918., 39. Svibanjska (majska) deklaracija je bila pokušaj stvaranja treće federalne jedinice u Austro-Ugarskoj, odnosno oživotvorenje trijalističke

- ideje koju su zahtijevali i neki hrvatski političari kao jedno od rješenja hrvatskog pitanja. Usp. Dragutin PAVLIČEVIĆ, *Povijest Hrvatske*, 299., i "Deklaracija Jugoslovenskoga kluba, Beč 30. maja 1917.", *Dokumenti o postanku Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1914.-1919.*, Zagreb 1920., 94. Dobar dio hrvatskog naroda i katoličkog svećenstva (npr. od viđenijih F. Barac, K. Šegvić, J. Šimrak i mnogi drugi) su pozdravili Svibanjsku deklaraciju. Iz te podrške se u drugoj polovici 1917. i tijekom 1918. razvio tzv. "deklaracijski pokret". O odjecima i tumačenjima Svibanjske deklaracije usp. Zlatko MATIJEVIĆ, "Reakcije frankovačkih pravaša na 'Svibanjsku deklaraciju' i njezine promicatelje (1917.-1918.)", *Riječki teološki časopis*, 12/2004., 233.-268., te *Isti*, "Odjeci Svibanjske deklaracije Jugoslavenskog kluba u Hrvatskoj, te Bosni i Hercegovini (1917.-1918. godine)", *Spomenica Ljube Bobana (1933.-1994.)*, Zagreb 1996., 245.-256.
- 5 Usp. Alexander BUCZYNSKI, *Gradovi Vojne krajine*, Zagreb 1997., sv. 2., 70.
  - 6 Usp. Gustav KUZMIĆ, *Spomenica župe Virje : Virje u dvadesetom stoljeću*, Virje 1999., 126.-129., 143.-145.
  - 7 Usp. Rudolf HORVAT, *Hrvatska Podravina: povijesne rasprave, crtice i bilješke*, Zagreb 1933., 69.
  - 8 Usp. *Isti*, *Povijest Gjurgjevca*, Zagreb 1940., 30.-31., 34, 55, 59.
  - 9 Usp. Juraj MAGJEREC, *Majka Božja Molvarska* (reprint), Koprivnica 2002., 27.
  - 10 Usp. Paškal CVEKAN, *Virje: Povijesno-kulturni prikaz postanka i razvoja mjesta i župe Svetoga Martina prigodom 350. godišnjice prvog spominjanja Prođavića kod Virja*, Virje 1976., 96.-106.
  - 11 Usp. *Isti*, *Đurđevac – kakav nije poznat*, Đurđevac 1991., 98.-100.
  - 12 Usp. Dragutin FELETAR, *Podravina : općine Đurđevac, Koprivnica i Ludbreg*, Koprivnica 1988., 100, 260, 269, 281, 380.
  - 13 Usp. Martin MATIŠIN & Ivan PIKIVAČA, *Virje u vremenu i prostoru*, Virje [1985.], 7.-8.
  - 14 Usp. Mira Kolar-DIMITRIJEVIĆ, *Ferdo Rusan : [život i djelo] : 1810- 1879. : od vojnika do ilirskog i pučkog pjesnika te nositelja prosvjetiteljskog i gospodarskog života Podravine*, Samobor 2004., 15, 29.-32., 39, 42, 45, 93, 269, 286.
  - 15 Usp. Dražen PODRAVEC, *Povijest virovškoga školstva*, Virje 1999., 202.-218.
  - 16 Usp. *Isti*, *Zgrade i objekti virovškoga školstva*, Virje [2005.?,], 20.-28. Kolegi Draženu Ernečiću, koji mi je poklonio knjigu D. Podravca, od srca zahvaljujem na potpori u istraživanju 'podravske teme'.
  - 17 O tome usp. Ivica ZVONAR, "Prinos poznavanju političkog djelovanja dr. Frana Barca", *Časopis za suvremenu povijest*, 34/2002., br. 2, 409.-433., te *Isti*, "Dr. Fran Barac – svećenik, teolog i političar", *Podravski zbornik*, 28/2002., 176.-186., *Isti*, "Prilog za životopis i bibliografiju radova mons. dr. Frana Barca", *Senjski zbornik*, 31/2004., 79.-94. i *Isti*, "Fran Barac i ujedinjenje Hrvatske bogoslovske akademije sa Staroslavenskom akademijom i Leonovim društvom", *Senjski zbornik*, 30/2003., 351.-362., *Isti*, "Članci Frana Barca u 'Graničaru'", *Zbornik u čast Hrvoja Matkovića: u povodu 80. godine života*, Zagreb 2005., 377.-385.
  - 18 Usp. Ivica ZVONAR, *Svećenik, teolog i političar dr. Fran Barac (1872.-1940.)*, Zagreb 2005.
  - 19 Usp. *Miestopisni rječnik Kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije*, Zagreb 1866., 415.
  - 20 Usp. Mirko KORENČIĆ, *Naselja i stanovništvo SR Hrvatske 1857-1971.*, Zagreb 1979., 260.-262.
  - 21 Usp. *Narodnosni i vjerski sastav stanovništva Hrvatske: 1880-1991 : po naseljima*, Zagreb 1998., sv. 2., 1028.
  - 22 Usp. *Leksikon naselja Hrvatske*, Zagreb 2004., sv. 2., str. 772.
  - 23 Usp. Milan KRUIHEK, *Krajiške utvrde i obrana hrvatskog kraljevstva tijekom 16. stoljeća*, Zagreb 1995.
  - 24 Usp. Josip ADAMČEK i Ivan KAMPUŠ, *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV i XVI stoljeću*, Zagreb 1976.
  - 25 Usp. Josip ADAMČEK, *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV do kraja XVII stoljeća*, Zagreb 1980.
  - 26 Usp. Nada KLAIĆ, *Koprivnica u srednjem vijeku*, Koprivnica 1987.
  - 27 Usp. *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, Zagreb 1904-1990., sv. 1-18, te *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. Dodaci*, Zagreb, sv. 1(1998), sv. 2(2002).
  - 28 Arhiv crkve Sv. Križa u Šemovcima, *Spomenica*, Knjiga II. Ovom prigodom najljepše zahvaljujem gospodinu Vladi Kopasu koji mi je dao Barčevo pismo na uvid, te ustupio razglednicu Tome Barca za skeniranje, a koja je poslužila kao slikovni prilog za ovaj članak.
  - 29 Usp. "Spomen-ploča Frani Barcu", *Glas Koncila* (Zagreb), br. 49, 9.XII.2001., 16.